

1982/83:122

Måndagen den 18 april

Kl. 11.00

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Meddelande om svar på interpellationerna 1982/83:101, 102, 103 och 104

Anf. 1 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! På grund av tidigt inbokade tjänsteresor kommer följande interpellationer att besvaras vid följande tider.

Interpellation 1982/83:101 av Oswald Söderqvist om verksamheten vid verkstadsföretagen Bahco och Sandvik och interpellation 1982/83:103 av John Andersson om ett handlingsprogram för skogsindustrin, m. m. kommer att besvaras den 25 april.

Interpellation 1982/83:102 av Per Israelsson om den industriella verksamheten i Örebro län samt interpellation 1982/83:104 av Tommy Franzén om den industriella verksamheten i Stockholms län kommer att besvaras den 2 maj.

3 § Svar på interpellation 1982/83:96 om den politiska utvecklingen i Baltikum

Anf. 2 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har ställt följande frågor till mig om den politiska utvecklingen i Baltikum:

1. Vilka informationer har regeringen om utvecklingen i Estland, Lettland och Litauen?

2. Har regeringen agerat med anledning av uppgifterna om en förnyad arresteringsvåg, som bl. a. drabbat medlemmar i en aktionsgrupp för Helsingforsavtalets uppfyllande?

3. Togs situationen i Baltikum upp under kabinetssekreterarens besök i Moskva?

Måndagen den
18 april 1983

*Om den politiska
utvecklingen i
Baltikum*

4. Är regeringen beredd att ta upp kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i Baltikum inför FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna?

Flera uppgifter har under senare tid framkommit som tyder på en allmän åtstramning i Baltikum. Denna åtstramning har yttrat sig på olika sätt. Det har i Baltikum liksom i övriga delar av Sovjetunionen förekommit en omfattande kampanj mot dålig arbetsdisciplin samt för en ökad ideologisk vaksamhet. På ett annat plan har åtstramningen yttrat sig genom försvårandet av kontakter med utlandet. Exempel på detta är antagandet av en ny sovjetisk gränslag, nedskärningen av telekommunikationer, restriktioner i fråga om ut- och införsel av trycksaker samt skärpning av kontrollen vid in- och utresa. Det är givet att dessa åtgärder särskilt hårt drabbar områden med förhållandevis väl utvecklade kontakter med väst, som t. ex. de baltiska republikerna.

I början av detta år har uppgifter strömmat in om husundersökningar och arresteringar som drabbat vitt skilda befolkningskretsar. Dessa inträffade först i Lettland, senare, men i något mindre skala, i Estland. Det är ännu oklart om åtgärderna kommer att följas upp av åtal.

Det är inte heller klart om detta utgör början av en bestående försämring av den redan allvarliga situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna och den politiska situationen i Baltikum eller om det rör sig om ett övergående fenomen. T. v. karakteriseras läget i Baltikum av spänning och osäkerhet och ger därför anledning till oro, en oro som inte blir mindre av att en åtstramning synes drabba även andra grupper i Sovjet, t. ex. judarna.

Tre medlemmar av den inofficiella estniska Helsingforsgruppen har tidigare dömts till fängelse, och det har nyligen kommit uppgifter om att ytterligare en medlem gripits.

De medborgargrupper som bildats i Sovjetunionen för bevakande av Helsingfordsdokumentets efterlevnad finner det nu nästan omöjligt att bedriva någon verksamhet till följd av de sovjetiska myndigheternas aktiva ingripanden. Den svenska regeringen har vid skilda tillfällen såväl i internationella sammanhang som direkt till företrädare för den sovjetiska regeringen uttalat sin djupa oro över medborgarrättskamparnas situation i Sovjet och uttalat skarp kritik mot undertryckandet i Östeuropa av grupper och individer som försöker hävda bestämmelserna från den europeiska säkerhetskonferensen i sina hemländer. I ett interpellationssvar den 20 januari i år redogjorde jag närmare för detta.

Givetvis finns det lika stor anledning att fördöma de förföljelser som under senare tid drabbat medborgarrättsaktivister i Baltikum. Vi måste fortsätta att kräva full frihet för grupper och individer att uttala sig om sin regerings sätt att genomföra slutaktens bestämmelser. Det är också regeringens önskan att denna princip kommer till än klarare uttryck i den fortsatta uppföljningen av slutakten från Helsingfors.

Beträffande kabinetssekreterarens besök i Moskva i januari vill jag bara säga att fall med anknytning till Baltikum togs upp från svensk sida.

Det bör i detta sammanhang påpekas att flertalet av de uppgifter om en

Måndagen den
18 april 1983

*Om den politiska
utvecklingen i
Baltikum*

ätstramning i Baltikum som kommit fram nått oss först under de senaste 2–3 månaderna.

När det gäller frågan om regeringen är beredd att ta upp kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i Baltikum inför FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna vill jag säga att regeringen är beredd att påtala kränkningar av mänskliga rättigheter var de än förekommer, däri inbegripet Baltikum. Detta kan ske i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna eller annorstädes. Jag vill dock påpeka att våra möjligheter att ta initiativ i kommissionen f. n. är begränsade, eftersom Sverige endast deltar som observatör.

Regeringen avser att mycket noga fortsätta att följa utvecklingen i de baltiska republikerna, icke minst vad gäller situationen för de mänskliga rättigheterna. Regeringen är också beredd att verka för ökade direktkontakter med Baltikum, framför allt på kulturens och handelns område.

Anf. 3 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min interpellation. Vid förberedandet av frågorna till utrikesministern bad jag upplysningstjänsten göra en sammanställning av de debatter som i Sveriges riksdag förts om balternas situation.

Genomgången bekräftade intrycket av att det om balterna – våra nära grannfolk – råder en generad tystnad i Sverige.

Engagemanget är stort och debatterna är många om våld och förtryck i andra delar av världen, men om balterna talas det föga. De gånger frågan tagits upp i denna kammare, från moderat- och centerkolleger, har svaren från regeringen varit fåordiga och magra.

Visst är den baltiska frågan svår för oss att hantera. Baltikum har ockuperats och erövrats av en närbelägen stormakt med vilken vi önskar leva i fred och ha goda förbindelser. Detta faktum gör oss dock inte alldeles maktlösa när det gäller att verka för de baltiska folken och ursäktar inte den passivitet, för att inte säga räddhågade likgiltighet, som präglat den svenska inställningen alltsedan baltutlämningen och de facto-erkännandet av den sovjetiska överhögheten över Baltikum.

Det finns av alla erkända internationella instrument, där frågan om mänskliga rättigheter och folkens rätt till självbestämmande kan aktualiseras. FN-maskineriet erbjuder många sådana möjligheter.

Av särskilt intresse för de baltiska folkens situation är slutdokumentet från Helsingfors. I detta avtal har alla undertecknare, inkl. Sovjet, förbundit sig att verka för ett hävdande av de mänskliga rättigheterna, för kontakter över gränserna, för kulturutbyte, för underlättande av familjeåterförening, osv. ESK-dokumentet erbjuder således utmärkta möjligheter för Sverige att verka för de baltiska folken.

Även i de bilaterala kontakterna med Sovjetunionen kan och bör Sverige aktualisera utvecklingen i Baltikum. Motiveringen har regeringen själv gett i utrikesdeklarationens ord för någon månad sedan:

”Vad som av vissa stater uppfattas som inblandning i inre angelägenheter,

Måndagen den
18 april 1983

*Om den politiska
utvecklingen i
Baltikum*

ser vi som respekt för överordnade internationella principer som nedlagts i FN:s stadga, i den europeiska säkerhetskonferensens slutakt och i andra folkrättsliga dokument. För att åstadkomma en draglig internationell ordning måste vi påtala kränkningar av dessa grundläggande principer och rättsregler."

Situationen för de baltiska folken kan inte enbart beskrivas på det sätt som sker i utrikesministerns svar till mig, dvs. att det är fråga om förföljelse och förtryck av medborgarrättskämpar. Den arresteringsvåg som nu sköljer över Baltikum kan karakteriseras på det sättet, men utvecklingen i de baltiska staterna sedan införlivandet i det sovjetiska väldet har vidare dimensioner.

Efter ockupationen av de tre baltiska staterna 1940 har Moskvas målsättning varit att avnationalisera – russifiera – de baltiska folken och att utnyttja deras resurser till fördel för Sovjetunionen.

Detta har skett genom systematisk rysk massimmigration och genom diskriminering av varje uttryck för baltisk självständighet. Denna systematiska politik kan beläggas i statistik. Före andra världskriget fanns det 300 000 ryssar i de baltiska staterna. 1979 hade siffran ökat till 1,9 miljoner. Längst har russifieringen gått i Lettland, där endast 53 % av befolkningen nu är letter. Sammanlagt har mer än 600 000 balter deporterats från de baltiska staterna.

Russifieringspolitiken visar sig också i det faktum att i städerna ryssarna ges prioritet framför balterna, t. ex. när det gäller att finna bostäder. I Riga har antalet balter sjunkit till under 40 %. Det ryska språket favoriseras i alla sammanhang, och det är också påtagligt att det baltiska inslaget i det allenarådande kommunistpartiet har sjunkit kraftigt.

Det stora strategiska hamnbygget i Tallinn kommer att medföra en ytterligare stor invandring av ryssar, som hotar att förvandla esterna till en minoritet i deras egen huvudstad.

Den utplåning av balternas nationella och kulturella särart som hotar att ske gör att balternas öde är annorlunda och grymmare än övriga folks i Östeuropa, som ändå fått behålla en nationell statsbildning.

Jag måste få ställa en direkt fråga till utrikesministern: Är han medveten om att det är detta som är det verkliga skeendet i Baltikum?

Direkt beklämd blir jag, herr talman, över ordvalet i utrikesministerns svar till mig. Utrikesministern kallar den aktuella arresteringsvågen över Baltikum för "åtstramning", vilket snarast för tanken till herr Feldts revir i regeringen. Det är väl inte så att utrikesministern väljer att se de ryska åtgärderna som en aktion mot svartabörshajar? I så fall bör det intressera utrikesministern att bl. a. veta att av de människor som i Baltikum delar utrikesministerns intresse för en kärnvapenfri zon i Norden och som undertecknat ett upprop till förmån för en sådan zon, riktat till de skandinaviska länderna och Sovjet, har varenda en antingen arresterats eller utsatts för förhör och husrannsakan. Sammantaget gäller detta ett trettiotal balter.

Herr talman! Sverige kan verka till förmån för de baltiska folken i

internationella sammanhang, men Sverige kan också mera direkt bli till stöd och hjälp för våra broderfolk i öster. Utvecklingen i Baltikum måste uppmärksammas och diskuteras. Våra kunskaper om Baltikum måste ökas och kontakterna över gränserna intensifieras. Ett ökat vetenskapligt och kulturellt utbyte skulle vara av stort värde. Regeringen har ett ansvar för att sådana vidgade kontakter kommer till stånd. Jag är glad över att finna en insikt om detta i slutet av utrikesministerns svar till mig.

Anf. 4 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Som Margaretha af Ugglas erinrade om har det under den senaste generationen funnits en öm punkt i Sveriges internationella engagemang. Vi har mer än andra påtalat övervåld mot mänskliga rättigheter långt borta. Samtidigt har vi emellertid blundat för hot mot frihet och mänsklig värdighet i vår närhet.

Mot bakgrund av den aktuella situationen för de baltiska folken är det därför värdefullt att Margaretha af Ugglas har framställt sin interpellation, så att utrikesministern fått tillfälle att göra denna klara markering av att förhållandena för människorna i Estland, Lettland och Litauen rör även oss. Jag vill med detta inlägg stödja utrikesministerns deklARATION. Det måste bli klart både för Sovjetunionens ledning och för människorna i Baltikum att dessa folk står oss mycket nära, i dag liksom genom historien.

Vår inställning till Sovjetunionen påverkas starkt av hur det blir möjligt för de baltiska folken att bevara och fritt utveckla sina egna nationella institutioner, sina språk och sin kulturella egenart.

Historien har genom århundradena farit hårt fram med folken öster och söder om Östersjön. Inte minst Sverige har bidragit till det. Trots detta har de många folken kring detta nordeuropeiska innanhav med bevarande av sina egna nationella värden nått längre i utveckling än någon motsvarande grupp av skilda folk någon annanstans i världen. I denna process har finnar, ryssar, ester, letter, litauer, polacker, tyskar, danskar och svenskar alla haft sin del. Östersjöområdets historia kan inte tänkas utan dem alla. Dess framtid lika litet.

Östersjön har alltid varit en förbindelseled mellan väst och öst i Europa. Med sin centrala position i Östersjöområdet företräder Sverige båda. För oss får Europa inte sluta vid en järnridå med europeer stående på var sin sida mot varandra. För oss når Europa från Atlanten till Ural, från Medelhavet till Ishavet. Vi vill leva i samma känsla av förtroende med folken i öster som med folken i väster.

En del av Europas storhet har legat i att dess skilda folk – många av dem små – vart och ett haft sin del i det som blev Europa. När Sovjetunionen bildades, gavs ett hopp för många människor och folk som länge stått utanför utvecklingen.

De 65 åren har varit svåra för Sovjetunionens många folk, inte minst för det stora ryska. Nu har emellertid så lång tid gått efter det stora fosterländska kriget, att Sovjetunionens grannar måste ställa förväntningar. Vi väntar att

*Om den politiska
utvecklingen i
Baltikum*

Unionen börjar leva upp till sin egen konstitution, som garanterar varje folk inre frihet.

Endast som en union mellan fria människor i fria folk kan Sovjetunionen fylla den historiska mission den tagit som sin.

Anf. 5 BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att vi får en debatt i dag om förhållandena i Baltikum. Jag vill instämma med de tidigare talare som sagt att tystnaden i vår offentliga debatt om de tre baltiska ländernas öden hittills har varit påfallande. Estland, Lettland och Litauen betecknas ibland som våra glömda grannländer. Men det finns nu tecken på att denna tystnad äntligen håller på att brytas: Baltikum börjar diskuteras både i Sverige och i andra länder i väst. Det finns ju också flera goda skäl att inte glömma bort Baltikum – ett är t. ex., som utrikesministern har konstaterat i sitt svar, den politiska utvecklingen där, som ger anledning till oro.

Paradoxalt nog – eller kanske naturligt nog – har inom ramen för den politiska situationen uppstått ett rikt, vitalt och nationellt förankrat kulturliv. P. O. Enquist har i sin nyligen publicerade reseskildring från Baltikum noterat detta förhållande. Han skriver att Baltikum är "ett exempel på hur en stormakt mycket effektivt krossat tre nationalstaters självständighet i vår omedelbara närhet", men han tillägger – och det är viktigt – att detta inte gäller deras språk och kultur. Det finns många exempel på att de nationella kulturformerna blomstrar inom litteraturen, särskilt poesin, teatern och musiken, kanske i första hand körmusiken.

Många berättar ju att isolering från omvärlden är tung att bära, både på det andliga och på det materiella planet. Det kulturella utbytet med t. ex. de nordiska länderna är för folken i Baltikum – möjligen med några få undantag – reducerat till en obetydlighet. Det är på detta område som jag tycker att vi har möjlighet att göra en omedelbar insats. Vi bör göra allt för att få till stånd ökade direktkontakter mellan institutioner och enskilda personer verksamma på kulturområdet, såsom det f. ö. skrivs om i Helsingforsdokumentet. Genom det skulle vi dels kunna visa vår solidaritet med de baltiska folken i det läge som de befinner sig i, dels också få en stimulans åt vårt eget kulturliv.

P. O. Enquist berättar i sin artikelserie att han träffade en 22-årig flicka på en konstutställning. Mot slutet av deras samtal sade hon: "Jag fattar inte varför ni inte bryr er om oss längre." Det är en anklagelse som vi borde bevisa inte är riktig. Därför vill jag liksom Margaretha af Ugglas särskilt lägga märke till den sista meningen i interpellationssvaret, där utrikesministern säger att regeringen är beredd att verka för ökade direktkontakter med Baltikum, framför allt på kulturens och handelns område. I mitt anförande vill jag särskilt lägga tonvikten vid kulturen och dess möjligheter.

Jag har en bok med mig här. Det är en diktbok, skriven av en poet från Riga, och jag skulle vilja vidarebefordra några rader ur den:

"Ord, mina ord, häng inte med huvudet,

när vi åter ska dömas! Den anklagades bänk

är bara en nedsliten tröskel som man måste kliva över, för att en värld utan väggar ska ta vid, ett land som inte är rum.”

Dikten fortsätter litet längre ner på sidan:

”Ett yttrande, även det allra högsta yttrandet – det är en frihet som man inte längre kan förlora. Den som vidrörts av andetag utifrån behöver inte blicka tillbaka på sina väggar.”

Det tycker jag, herr talman, är en bön om kontakt som vi inte skall avslå. Detta kan också vara ett sätt att nationellt arbeta för andra staters mänskliga rättigheter.

Anf. 6 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Mitt svar har ingalunda varit avsett att uppvisa likgiltighet för de viktiga problem som fru af Ugglas tagit upp i sin interpellation och i sitt debattinlägg och som därutöver ytterligare understrukits av inlägg här i kammaren av herr Korpås och fru Hammarbacken. Jag hoppas också att det inte var i svaret på den här interpellationen som man tyckte sig finna någon generad tystnad rörande situationen i Baltikum.

Det är svårt att säga om debatten i vårt land är mera livlig i de här frågorna än i andra länder. Mitt intryck är att vi i pressen och i andra media – även inom det rena kulturlivet, teater och litteratur – har en livaktig diskussion om förhållandena i Baltikum, vare sig det gäller dagens förhållanden eller den historiska bakgrunden. Det är möjligt att diskussionen i Sverige i flera avseenden förs på ett sakligare och lugnare sätt än den diskussion som förekommer i många andra länder. Detta kan sammanhånga med att vi har så mycket större möjligheter att upprätthålla de praktiska förbindelser, både på kulturlivets område och i andra avseenden, vilka just understrukits här.

Jag vill också instämma i hänvisningen till Helsingforsdokumentet, som vi bör kräva respekt för. Detta dokument innebär ett värdefullt tillägg till de rättighetsförklaringar som i andra sammanhang har fastställts genom internationella organ eller genom överenskommelser.

När det gäller frågan om förryskningsprocessen vill jag instämma i att det pågår en förryskning i fysisk bemärkelse genom den pågående inflyttningen till Baltikum av ryssar och andra icke-baltiska folkslag. Detta har lett till att andelen balter i den lokala befolkningen successivt reducerats. Samtidigt bör dock sägas att en del nyare uppgifter i pressen, bl. a. av Per Olov Enquist, tyder på att förryskningsprocessen inte har lyckats undantränga balternas språk och kultur, även om språkundervisningen i vissa avseenden har kommit i kläm.

Trots ideologiska direktiv av allehanda slag, som anbefaller att man skall skapa vad man kallar en multinationell sovjetisk kultur, förefaller det som om en mycket stor del av kulturlivet i de baltiska republikerna bevarar en beundransvärd livskraft, med tanke på de begränsade ramar man har till

förfogande. Därmed anser jag mig ha svarat på den direkta fråga fru af Ugglas ställde.

Jag har vidare inget att tillägga till de uttalanden som gjorts av alla de tre föregående talarna om betydelsen av ökat stöd och ökad hjälp till folken i Baltikum genom ett effektivare vetenskapligt och kulturellt utbyte.

Det är riktigt, som har sagts av fru Hammarbacken, att isolering från omvärlden är tung att bära. Det finns också särskilda möjligheter för oss att upprätthålla kontakter dels genom den stora folkgrupp i Sverige som invandrat från Baltikum under varierande förhållanden och som bevarar mycket av sin gamla kultur i vårt land, dels genom det svenska folkets naturliga intresse för vad som händer i Baltikum – genom vår gemensamma historia och genom många andra band –, dels också, och inte minst, genom den geografiska närheten, som gör det relativt lätt för svenskar, för organisationer likaväl som för individer, att komma i kontakt med Baltikum. Jag vill också påpeka att dessa kontakter, särskilt på det kulturella området, inte är uteslutande – om ens huvudsakligen – ett stöd från vår sida. De berikar också vårt eget kulturliv.

Anf. 7 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tror ändå att den generande tystnad som har präglat den svenska inställningen i baltfrågan alltför länge har haft effekt vad gäller kunskaperna om Baltikum. Vidare tror jag att alltför få svenskar, trots den geografiska närheten till Baltikum, riktigt vet vad som händer i Baltikum. Alltför få svenskar är medvetna om hur svår situationen där är, hur annorlunda Baltikums ställning är. Det är ju ett faktum att man där är utsatt för en koloniseringspolitik av ett vida hårdare slag än vad som är fallet i övriga öststater. Jag tror, som sagt, att ganska få svenskar är medvetna om den här situationen.

En utökad diskussion, bättre kunskaper och ett vidgat intresse i Sverige kan säkert betyda väldigt mycket för våra baltiska grannfolk. Naturligtvis betyder också ett vidgat utbyte väldigt mycket. En internationell framgång kan de som arbetar för de baltiska staternas frihet notera. Europaparlamentet har nämligen i det närmaste enhälligt antagit en resolution. Man kräver att EG-länderna lägger fram den baltiska frågan inför FN:s underutskott för avkolonialisering. Det innebär att frågan om de baltiska ländernas situation kommer att tas upp i FN. Därigenom får också Sverige bättre möjligheter att ta upp frågan om balternas situation och att verka för balterna.

Den generande tystnad som jag talar om har också att göra med det ökade intresse för internationella frågor som över huvud taget råder i Sverige. Det gäller den utökade debatten, det stora intresse som massmedia riktar mot olika områden i världen. Men ändå får det svenska folket alltför litet information om vad som sker i Baltikum.

Herr talman! Jag rekommenderar inget korståg av gammeldags typ gentemot de baltiska staterna. Men låt oss hoppas på ett ideologiskt korståg, i den meningen att intresset och kunskaperna ökas samt att kontakterna

vidgas – ett korståg som präglas av idéer och samarbete samt av solidaritet gentemot de baltiska folken.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1982/83:89 och fråga 1982/83:322 om en översyn av påföljderna för olaga fiske

Anf. 8 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jens Eriksson har frågat om justitieministern anser en översyn av påföljderna för olovligt fiske enligt fiskelagen vara nödvändig och, om svaret är ja, när en sådan översyn kommer att ske. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Kenth Skårvik har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att få till stånd en samordning mellan de nordiska länderna och en översyn av lagstiftningen rörande olovligt fiske.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Jens Erikssons interpellation gäller närmare bestämt de straffsatser som tillämpas när utländska fiskare döms för olovligt fiske i den svenska fiskezonen. Enligt Jens Eriksson är straffen för lindriga om man jämför med de straff som utdöms i övriga nordiska länder.

Frånsett vissa områden i Kattegatt och Skagerrak får yrkesfiske i den svenska fiskezonen bedrivas från utländska fiskefartyg endast efter särskilt tillstånd från fiskeristyrelsen. Den som fiskar utan sådant tillstånd kan dömas för olovligt fiske till dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Dessutom kan brott mot fiskelagen medföra att fångsten förklaras förverkad. Under vissa omständigheter kan också fiskeredskap förklaras förverkade. I stället för fångst eller redskap kan värdet därav förklaras förverkat.

Som regel bestraffas överträdelse dock endast med böter. Genom att de svenska bötesstraffen i praktiken är ganska låga framstår de straff som tillämpas i andra länder som strängare. Om man i stället regelmässigt som sanktion mot överträdelse tillämpade förverkande av fångst, redskap eller motsvarande värde, skulle följderna av en överträdelse bli mycket känbara.

Fiskeristyrelsen har i dagarna framfört till riksåklagaren att nuvarande domstolspraxis är för mild för att effektivt förhindra bl. a. olovligt fiske i den svenska fiskezonen och hemställt att riksåklagaren delger berörda åklagare styrelsens syn på behovet av en skärpt straff tillämpning.

Som bekant träffas numera varje år överenskommelser mellan bl. a. Sverige och Norge om svenskt fiske i den norska fiskezonen och mellan Sverige och EG, dvs. bl. a. Danmark, om fiske i varandras zoner. Kuststaternas olika lagstiftningar i fråga om fisketillsyn får därvid betydelse för andra länders fiskare. Det har visat sig föreligga stora skillnader vad gäller ingripanden och sanktioner mellan de olika länderna. Jag anser emellertid att

Nr 122

Måndagen den
18 april 1983

*Om en översyn
av påföljderna
för olaga fiske*

Måndagen den
18 april 1983

*Om en översyn
av påföljderna
för olaga fiske*

sanktioner, tillsyn och faktiska ingripanden så långt som möjligt bör vara likartade mellan de olika länderna för brott mot dessa överenskommelser.

Det är helt klart att de stora skillnader som i dag finns i de olika ländernas sanktionssystem upplevs som en orättvisa bland svenska yrkesfiskare. Enligt min mening är det motiverat att skärpa såväl de svenska straffbestämmelserna som tillämpningen av desamma. Vidare bör en samordning av bestämmelserna mellan de olika nordiska länderna eftersträvas. Från svensk sida har i detta syfte tagits initiativ till nordiska överläggningar om utformning och tillämpning av sanktionsbestämmelser för olovligt fiske. Närmast kommer frågan att diskuteras inom Nordiska kontaktorganet för fiskefrågor vid dess sammanträde i Visby i maj 1983. Om överläggningarna i detta forum inte leder till önskat resultat, avser jag att överväga andra former för nordiskt samråd som har större möjligheter att leda till den önskade samordningen.

Anf. 9 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret.

Jordbruksministern har uppfattat min fråga rätt. Den gäller påföljderna för de båtar som blir föremål för bestraffning. Som jordbruksministern känner till har det varit så och så med kustbevakningens möjligheter att klara sina uppgifter. Under 1982, då vi ej hade några avtal med EG, pågick fiske från utländska båtar, om inte obehindrat så i varje fall i stor skala i svensk zon. Det fanns inte heller några avtal under 1981. Med de möjligheter det ändå finns att fiska i svensk zon är man kanske inte så angelägen att få avtal till stånd, ty då måste man ju lämna fiskerättigheter i utbyte.

Straffen, dvs. böterna, var obetydliga i de fall det förekom att någon ställdes inför domstol – några hundra kronor och ibland några tusen när det gällde många och upprepade förseelser. Det innebar att det var lönsamt att tjuvfiska i våra vatten. Om man sedan slog ut det på alla gånger ingenting alls hände, kunde det utan större problem ingå i driftkostnaderna. Sådana uttalanden har förekommit. Det har varit till stor skada för bestånden och för svenskt fiske.

Det har gått så långt att man har betraktat det som en rättighet att fiska i svensk zon, och man har hört uttalanden om att när vi vill skydda våra fisktillgångar så beror det på girighet.

Jordbruksministern konstaterar att jag anser straffen vara för lindriga. Jag konstaterar av jordbruksministerns svar att han delar min åsikt. Det gör också fiskeristyrelsen.

Jag har svårt att frigöra mig från känslan att intresset för att slå vakt om det svenska fisket är svagt. Vi har nu i mer än fem år haft fiskezoner i Östersjön, men ännu är skyddet för svenskt fiske under all kritik.

Medan svenska fiskebåtar blir beskjutna av norska kustvakten för att de befinner sig inom den norska zonen och andra får böta 20 000 kr, för att inte loggboken var ifylld när kustvakten kom ombord, hotas på samma gång vi i Östersjön att trängas bort från våra vatten på grund av maktlöshet hos

*Om en översyn
av påföljderna
för olaga fiske*

kustbevakningen och en tolerans mot förbrytare som inget annat land kan uppvisa. Om vi inte är bäst på något annat så är vi i varje fall bäst när det gäller flathet.

Det omfattande tjuvfisket som pågår påverkar också marknaden, och EG är i full färd med att avveckla tullsuspensionerna på sill. Med tillgång till fiske på svenska vatten tar de därigenom också vår hävdvunna marknad.

Jordbruksministern känner säkert också till den stora överfiskning av överenskomna kvoter som vissa Östersjöstater gjort sig skyldiga till under senare år. Utan tvivel härrör en del av dessa uttag från olaga fiske i svensk zon. Där är fisketätheten större och fångsterna som en följd härav bättre. Sverige tog i fjol i Warszawa upp frågan om åtgärder mot dessa stater, men det vann inget gehör hos majoriteten av Östersjökommissionens stater. Det är inte så svårt att förstå. Man vill utan åtgärder fiska som man nu gör.

Självklart påverkar också ett ohämmat fiske i den s. k. vita zonen öster om Gotland fiskeförhållandena. Detta fiske bedrivs av fiskare från Finland, Danmark, Västtyskland – ja, t. o. m. färingar fiskar på det 13 500 km² stora området. De gör det fullt lagligt, eftersom Sverige har förklarat området vara internationellt vatten. Men det är inte bra, i synnerhet inte för Östersjöns laxbestånd.

Men Sverige, ja, Sverige bara förhandlar – om nu motparten råkar vilja ställa upp. Det gör den inte alltid. Det vidtas inga åtgärder mot beskjutning, mot orimliga böter för bagateller eller mot ensidiga tullar. De åtgärder som vidtas mot tjuvfiskande utlänningar har jag redan talat om.

Jordbruksministern säger att saken skall tas upp i Nordiska kontaktorganet för fiskefrågor i maj, när vi träffas i Visby. Jag hoppas på större framgång då än den vi hade i Reykjavik i höstas. Norrmän och islänningar, som då var allmänt sura för att Sverige vid ett internationellt möte i Brighton röstat mot valfångst, tyckte inte att det angick oss hur de skötte sin bevakning och sin rättstillämpning. Jag hoppas därför på ett bättre resultat denna gång, och jag ser fram mot nästa möte med stort intresse.

Jag tar också fasta på jordbruksministerns svar, där han säger att han avser att överväga andra vägar att nå fram till resultat.

Slutligen vill jag, herr talman, tillägga, att jag på inget sätt försvarar svenska fiskare som bryter mot gällande lagar. Det må sedan gälla i utländska eller i svenska zoner. Jag anser att de som bedriver trålfiske innanför trålgrens och förstör kustfiskarnas redskap och de som systematiskt tjuvfiskar under förbjuden tid i t. ex. Skagerrak skall ta konsekvenserna av sina brott.

Alla förlorar på laglöshet. Det skapar motsättningar och oenighet inom kåren, och ingen tjänar därpå. Ansvaret för att upprätthålla ordningen vilar på kustbevakningen, och kanske skulle man överväga om det är rimligt att folk som sätter brott i system skall få inneha yrkesfiskarlicens.

Jag vet att detta är kustbevakningens och inte jordbruksministerns bord, men jag ville ändå ha det sagt.

Måndagen den
18 april 1983

*Om en översyn
av påföljderna
för olaga fiske*

Anf. 10 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag tackar jordbruksminister Svante Lundkvist för det i mitt tycke uttömmande svaret på min fråga, vilket jag tycker ger en förhoppning om gemensamma bestämmelser någon gång i framtiden. Däremot förändrades tankarna litet grand när jag hörde Jens Eriksson tala om de förhandlingar som redan här varit, där jag förstår att normmännen har varit litet nonchalanta mot oss.

Anledningen till att jag ställt min fråga till jordbruksministern behöver jag väl antagligen inte relatera. De händelser som inneburit uppbringande av svenska fiskebåtar på norskt fiskevatten är väl kända, och det har skrivits löpmetrar om dem i svensk press.

Incidenterna har väckt stor uppmärksamhet och irriterat våra svenska fiskare oerhört, speciellt på västkusten. Våra fiskare har i tidningar och intervjuer varit mycket hårda i sina uttalanden om de norska myndigheterna och den norska byråkratin. Det som förvånat mest i dessa incidenter är påföljden för de svenska fiskarna. Det har utdömts böter på 20 000 kr., 40 000 kr. och 70 000 kr. per båt samt beslagtagning av redskap. Vi skall inte heller glömma på vilket sätt några båtar blev uppbringade. Skottlossning förekom. Det finns inte ord nog att kritisera detta förfaringsätt.

Vad vi vet om dessa affärer är att de svenska båtarna enligt norsk lag i och för sig har gjort smärre förseelser, men inget som med vanligt sunt förnuft påfordrar de påföljder som har utdömts av de norska myndigheterna.

Vi vet ju att de svenska myndigheterna utdömer helt andra bötesbelopp när norska eller danska fiskebåtar finns inne på svenskt fiskevatten. Varför varnar vi inte om våra svenska fiskare i de fallen?

Varför skall vi inom de nordiska länderna se olika på dessa problem? Nog borde vi kunna enas med våra nordiska grannländer och få en gemensam lagstiftning, som gör att påföljden – oavsett om den nu är låg eller hög – följer samma regler samt att bestämmelserna är desamma vid utövande av det för oss alla så viktiga yrket som fisket är. Fiskarna har ett nog så krävande och slitsamt yrke.

Det ligger något i vad en av de svenska fiskebåtarnas skeppare säger i en intervju: Skall vi följa den norska lagstiftningens syn att föra fångstböcker så måste vi ha med en kontorist ute till havs.

Visst skall vi uppmana våra fiskare att följa bestämmelserna, men inte skall väl dessa vara sådana att de hindrar yrkets utövande. Jag förstår att problemet kanske inte är lika enkelt när det gäller Danmark, eftersom vi där förhandlar med EG och inte med Danmark direkt.

Jag är glad över att vår grundsyn i detta ärende är likartad, och jag hoppas att överläggningarna i Visby i maj skall ge önskat resultat. Men det brådskar med resultatet. Redan den 25 augusti 1982 utlovades sådana här förhandlingar, enligt ett TT-meddelande.

Får jag då ytterligare fråga jordbruksministern: Om inte överläggningarna i Visby ger önskat resultat, avser jordbruksministern överväga andra former för nordisk samordning? Kan Danmark som egen nation då vara med i detta

samråd och träffa överenskommelser i fiskefrågor med Sverige utanför EG:s ramar?

Nr 122

Måndagen den
18 april 1983

Anf. 11 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skall naturligtvis inte uttala mig så, att jag liksom förutsätter att vi inte lyckas i Visby. Tvärtom hoppas jag att det skall bli möjligt att i Visby snabbt nå största möjliga samförstånd vid överläggningarna. Därför har jag formulerat mig så som jag har gjort i svaret, att om överläggningarna inte leder till önskat resultat kommer jag att överväga vilka andra former för diskussioner i dessa frågor som man kan tillgripa. Jag vill inte heller på den punkten gå i förväg och försöka ha en mening om på vilket sätt Danmark eventuellt kan komma att ta ställning till den här typen av överläggningar. Jag får nöja mig med vad jag har sagt i mitt svar.

Så mycket kan jag väl ändå få säga att den svenska regeringen ser det här som en angelägen fråga, och att vi kommer att göra vad som över huvud taget är möjligt för att så skyndsamt som möjligt få till stånd en sådan samordning som vi tycker är både riktig och rimlig när det gäller bestämmelser av den här karaktären i fråga om våra nordiska fiskevatten.

Anf. 12 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag ställde den sista frågan helt på grund av min okunnighet om hur det går till i sådana här fall. Jag bara undrade om det över huvud taget är möjligt att diskutera de här frågorna med Danmark och på så sätt få till stånd en samordning. Det var alltså okunnighet från min sida.

Anf. 13 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag skall slutligen peka på vilken värdefull tillgång det svenska fisket är och hur värdefullt det är att det blir skyddat. Där finns stora möjligheter till sysselsättning, och det finns stora möjligheter till att minska den stora fiskimport vi har. Vi har ju outnyttjade kvoter, och vi kan ställa större krav på att få ännu större kvoter. Detta måste vara intressant för både det statsråd och de statliga verk som handhar fiskefrågor.

Enligt den rapport om vattenbruk som vi fick häromdagen har man tagit fasta på sysselsättningsaspekter i ganska hög grad. Då det gäller sysselsättningen i kust- och glesbygder ser många av kammarens ledamöter fram emot att man får i gång fiskodling. Jag hyser den förhoppningen. Men jag vill påpeka att fisket med mycket mindre investeringar kan bereda sysselsättning åt många människor. Man utnyttjar ju en naturresurs som redan finns tillgänglig och som bara ligger och väntar på att bli utnyttjad.

Anf. 14 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag är helt ense med Jens Eriksson om betydelsen av det svenska fisket. Jag vill i likhet med honom uttala förhoppningen att vi skall kunna utnyttja våra möjligheter såväl på yrkesfiskets område som i fråga om de resurser vi kan komma att få genom fiskodling. Vi skall naturligtvis utnyttja dessa resurser på ett sätt som gör att vi inte skall behöva riskera

*Om en översyn
av påföljderna
för olaga fiske*

konflikter mellan de här tvenne yrkesutövningarna. Jag är väl medveten om att det pågår diskussioner på den punkten bland yrkesfiskarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1982/83:106 om byggarbetslösheten i Kopparbergs län

Anf. 15 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Bengt-Ola Rytter har frågat mig om vilka åtgärder jag planerar att vidta för att möta den väntade extrema arbetslöshetssituationen för byggnads- och anläggningsarbetare i Kopparbergs län.

Arbetslösheten bland byggnadsarbetarna i Kopparbergs län var lägre i vintras jämfört med vintern 1981/82 – detta tack vare ökade arbetsmarknadspolitiska insatser i form av tidigarelagda statliga investeringar och beredskapsarbeten inom investeringssektorn.

I oktober förra året beslutade regeringen om tidigareläggningar av statliga investeringar för drygt en miljard kronor. Av detta erhöll Kopparbergs län 44 milj. kr., huvudsakligen i vägbyggen, vilket är betydelsefullt för industrins utveckling. Antalet sysselsatta i beredskapsarbeten inom investeringssektorn i Kopparbergs län är ca 30 % högre i år än vid motsvarande tid föregående år.

Det är riktigt, som Bengt-Ola Rytter nämner, att länsarbetsnämnden befarar att byggarbetslösheten kan uppgå till 1 300–1 400 personer kommande vinter – detta dock utan insatser av ytterligare arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

I regeringskansliet pågår f. n. arbetet med kompletteringspropositionen. I det sammanhanget görs bedömningar av vilka åtgärder som kan komma att aktualiseras längre fram.

Jag vill slutligen nämna att länsarbetsnämnden, i sin senaste redogörelse över arbetsmarknadsutsiktarna, redovisar flera tecken som tyder på att arbetsmarknaden i Kopparbergs län går mot en förbättring. Från stora delar av näringslivet rapporteras ökad orderingång. Detta gäller i synnerhet sågverken, skogsbruket, stålindustrin och delar av verkstadsindustrin. En betydelsefull orsak till denna positiva utveckling var devalveringen i höstas. Jag är dock medveten om att det tar tid innan detta resulterar i ökad sysselsättning.

Anf. 16 BENGT-OLA RYTTER (s):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Det ligger i sakens natur att det inte kan vara så konkret i det här läget.

Det är tyvärr inte första gången som det har funnits anledning att diskutera byggarbetsmarknaden. Vi har flera svåra år bakom oss. Under de borgerliga åren möttes vi ofta av ointresse – för att inte säga likgiltighet – i de här frågorna.

Nu har vi fått en ny regering och en ny situation. Vi har fått krispropositionen, som innehåller en hel del byggstimulanser, och vi har fått de ökade satsningar som arbetsmarknadsministern talade om – i form av statliga tidigareläggningar och beredskapsjobb. Devalveringen har också inneburit en stabilisering av arbetsmarknaden i Dalarna, och vi hoppas att det skall kunna ske en utveckling i detta hänseende.

Men tyvärr är det så, att vi har ett lågt kapacitetsutnyttjande, och det kommer knappast att inom rimlig tid uppstå några byggbehov i Dalarna. Om man ser på byggbranschen totalt, kan man konstatera att i länet finns 5,5 % tomma lägenheter. Det gör att bostadsbyggandet inte är mycket att hoppas på för ögonblicket. På den offentliga sidan – när det gäller kommuner och landsting – är det den dåliga ekonomin som sätter käppar i hjulet.

Mycket av de statliga stimulanserna på senare tid har ju satts in på ROT-sektorn, och det är gott och väl. Men tyvärr – kan man säga i det här sammanhanget – är bostadsbeståndet i Dalarna av ganska god kvalitet, och det finns inte så stor volym att hämta på den kanten.

På energisektorn skulle det finnas åtskilligt att göra, speciellt när det gäller att producera energi. Men ännu saknas tyvärr besluten därvidlag. Vi hoppas på att vattenkraftsberedningen kommer att lägga fram ett förslag som kan sätta litet fart på detta område.

Sammantaget är det alltså ganska dystra förhållanden som råder. I den prognos som länsarbetsnämnden har upprättat förutsätter man att vi får en arbetslöshet som omfattar mellan 1 300 och 1 400 byggnadsarbetare. Det finns kanske litet grand luft i den här prognosen – en hel del god tro, så att säga. Det förutsätts att vi kommer att ha en oförändrad storlek på den oregrerade byggsektorn, närmare bestämt 1 400 personer. Prognosen utgår ifrån att det skall finnas inte fullt 400 på den reglerade sektorn. Ser man på föregående prognos finner man att det där förutsattes att det skulle finnas 1 200 på den reglerade sektorn och samma antal människor som enligt den senaste prognosen på den oregrerade sektorn, 1 400.

Jag vet inte om det är helt realistiskt att tro att den oregrerade sektorn kan hålla oförändrad volym, när den reglerade går ner så drastiskt som det är fråga om. Vi får hoppas att detta är möjligt.

Redan nu är det så att hälften av de lärlingar som vi har i branschen är arbetslösa. Det är fråga om 200 unga byggnadsarbetare. Detta är väldigt beklagligt, eftersom det innebär att det system som vi har inom branschen, där parterna garanterar de ungdomar som söker sig till byggnadsbranschen full utbildning, inte kan tillämpas. Det har vi alltså inte kunnat klara av, och det är högst beklagligt.

Vi har också 160 medlemmar som är på väg att stämplas ut nu.

Jag har några funderingar om vad man skulle kunna göra för att motverka utvecklingen. Bl. a. skulle man kunna vidga kretsen av beredskapsarbeten. Man borde gå in och lämna bidrag för skolor, för idrotts- och fritidsanläggningar samt för industrilokaler. Man skulle kunna höja bidragsdelen. Det skulle hjälpa kommunerna att klara den här biten. Både detta att vidga kretsen av beredskapsarbeten och att höja bidragsdelen skulle man kunna

Måndagen den
18 april 1983

*Om byggarbets-
lösheten i Koppar-
bergs län*

rikta regionalt och på så vis skjuta in sig på de län som i likhet med Kopparbergs län har akuta problem.

En annan fundering som vi har, därför att vi anser att vi inte kan klara det här enbart genom beredskapsarbeten, är att man också måste aktivera den enskilda sektorn på ett annat sätt än som nu sker. Ett lämpligt medel här vore att slopa byggmomsen. Jag vet inte om man klarar av att rikta även en sådan åtgärd till vissa regioner eller om det inbjuder till alltför mycket fusk. Det är i alla fall en åtgärd som bör övervägas, och sedan får vi hoppas att det görs en vettig satsning på vattenkraften framgent, för här finns det en oerhörd potential vad det gäller arbete.

Det finns en del mindre saker som man också skulle kunna peka på i det här sammanhanget. Bullerplank behövs utefter våra vägar – miljontals kronor skulle kunna satsas. Rommehedslägrat är ett mycket arbetsintensivt projekt, där kommunen, landstinget och försvarsdepartementet är överens om tagen; det enda som fattas är slantar. Och vi har fortfarande en del brobyggnadsarbeten som skulle kunna sättas i gång. Det gäller bl. a. Mellstabron.

Förutom de fyra genomförda vallöftena är det sysselsättningsfrågorna som har fört socialdemokratin till regeringsmakten. Jag vill inte någon mer gång vara med om att vi får göra på samma sätt som under den borgerliga perioden, då vi på fackföreningsmöten fick informera om möjligheterna till socialhjälp. Det skulle jag uppleva som mycket pinsamt alldenstund vi nu har en socialdemokratisk regering.

Jag hoppas att Anna-Greta Leijon tar detta till sitt hjärta och hjälper oss i vårt mycket utsatta läge.

Anf. 17 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag vill om det sista bara säga att vi vet att det i dagens svenska samhälle finns många människor som behöver få socialhjälp. Jag tycker kanske att det är fel att säga att det är pinsamt. Det är en rättighet som människor kan utnyttja i vissa situationer, och socialhjälp kommer vi förmodligen att behöva även under socialdemokratiska regeringar. Jag tycker alltså att man skall ha den inställningen att människor inte skall behöva skämmas för att få den hjälpen.

Sedan kan jag i och för sig hålla med om – och det var väl egentligen det som Bengt-Ola Rytting menade – att folk framför allt vill ha ett förvärsarbete som de kan försörja sig själva på. Det är också regeringens strävan att tillgodose detta önskemål. En del av de förslag och idéer som Bengt-Ola Rytting förde fram kan väl tas upp inom ramen för de bestämmelser som finns. När det gäller ombyggnader och reparationer av skollokaler kan så ske åtminstone när det gäller mindre belopp. Vad gäller en del av de andra förslag som han förde fram torde länsarbetsnämnderna själva inom ramen för de direktiv som AMS ger kunna åstadkomma förändringar.

När det sedan gäller huvudfrågan om byggarbetslösheten i Kopparbergs län kan vi av de siffror som vi har konstatera att Kopparbergs län, även om alla regioner och län i vårt land har akuta problem på arbetsmarknaden, har

bland de högsta talen för byggarbetslösheten. Det är självklart att regeringen tar det i beaktande när den utarbetar sina förslag till åtgärder.

Anf. 18 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Det sista som sades lät betryggande, och jag är tacksam för det. Självfallet anser också jag att man inte skall behöva skämmas för socialhjälp. Det är dock en unik åtgärd att inom en facklig organisations ramar behöva anordna allmänna möten för att informera om situationen i detta avseende. Det svar jag har fått ger mig den förhoppningen att vi skall slippa detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1982/83:2359 till konstitutionsutskottet

7 § Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1982/83:33 och 35–37

Justitieutskottets betänkanden 1982/83:25–28

Lagutskottets betänkanden 1982/83:24 och 33

Utrikesutskottets betänkanden 1982/83:18 och 19

Försvarsutskottets betänkande 1982/83:8

Socialutskottets betänkande 1982/83:24

Kulturutskottets betänkande 1982/83:23

Utbildningsutskottets betänkande 1982/83:20

Jordbruksutskottets betänkanden 1982/83:28 och 29

Näringsutskottets betänkande 1982/83:31

Civilutskottets betänkanden 1982/83:23 och 24

8 § Anmälades och bordlades

Civilutskottets betänkande

1982/83:26 Bostadsbyggandets finansiering m. m.

9 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 15 april

1982/83:431 av *Karin Ahrland* (fp) till finansministern om skattemässiga följder av renovering av egen bostad:

Nr 122

Måndagen den
18 april 1983

*Meddelande om
fråga*

Nr 122

Måndagen den
18 april 1983

*Meddelande om
fråga*

Enligt uppgifter i pressen grubblar riksskatteverket över om sänkt hyra blir beskattningsbar inkomst, när den beror på att hyresgästen själv renoverat bostaden.

Anser finansministern att den typen av sänkta boendekostnader under några förhållanden kan vara att likställa med inkomst?

10 § Kammaren åtskildes kl. 12.03.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert